

Examining the Communication Pattern of Shiites in the United Arab Emirates in Interaction with the Dominant Society¹

Seyyed Ali Imamzadeh Shushtari²

Seyyed Abolhasan Nawwab³ Hamid Reza Shariatmadari⁴

(Received on: 2021-07-16; Accepted on: 2022-10-10)

Abstract

In the contemporary period, we are witnessing the spread of Islam and the presence and dispersion of Muslims all over the world and their interaction with non-Muslims. Muslims make up about a quarter of the world's population, of which about 20 percent are Shiites, and half of the Shiites are located in the central region of the Middle East. Shiites in these countries, as an identity group that forms the "collective self", interact with "others" who are followers of other religions, denominations and creeds, and the extent of their adherence to religion affects their communication pattern with others. Therefore, this article focuses on the communication pattern of the Shiites of the United Arab Emirates. Thus, it seeks to answer the questions, what is the communication model of the Shiites of the UAE as a religious minority with the dominant society? What communication strategy do the Shiites use in relation to the dominant structure? In this article, the theoretical framework of co-culture, qualitative research method, and documentary study were used. Moreover, it used semi-standard interview to extract the communication pattern. The findings of the research show that in the studied sample, the degree of adherence to religion has an effect on the communication pattern of Shiites.

Keywords: Shiite, Co-cultural Theory, United Arab Emirates, Identity.

---

1. This article is taken from: Seyyed Ali Imamzadeh Shushtari, «Shiites of the United Arab Emirates; Opportunities, Challenges and Strategies», 2021, PhD Thesis, Supervisor: Seyyed Abolhasan Nawwab, Faculty of Shia Studies, University of Religions and Denominations, Qom, Iran.

2. PhD Student in Shia Studies, University of Religions and Denominations, Qom, Iran (Corresponding Author), seyed.ali.emamzadeh@gmail.com.

3. Associate Professor, Department of Jurisprudential Denominations, University of Religions and Denominations, Qom, Iran, navwab@urd.ac.ir.

4. Associate Professor, Department of Shia Studies, University of Religions and Denominations, Qom, Iran, shariat@urd.ac.ir.

بررسی الگوی ارتباطی شیعیان امارات متحده عربی در تعامل با جامعه غالب^۱

سید علی امامزاده شوشتری^۲

سید ابوالحسن نواب^۳

حمیدرضا شریعت مداری^۴

[تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۲۵؛ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۱۸]

چکیده

در دوره معاصر، شاهد روند افزایشی گسترش اسلام و حضور و پراکندگی مسلمانان در سرتاسر جهان و تعاملشان با غیرمسلمانان هستیم. مسلمانان حدود یک چهارم جمعیت جهان را تشکیل می دهند که حدود ۲۰ درصد از آنها شیعه اند و نیمی از جمعیت شیعیان هم در منطقه مرکزی خاورمیانه مستقرند. شیعیان در این کشورها به عنوان گروهی هویتی که «مای جمعی» را تشکیل می دهند، با «دیگران» که پیروان سایر ادیان و مذاهب و آیین ها هستند، تعامل می کنند و میزان پای بندی شان به مذهب، بر الگوی ارتباطی شان با دیگران اثرگذار است. بر این اساس، این مقاله، بر الگوی ارتباطی شیعیان امارات متحده عربی در این کشور متمرکز است و به دنبال پاسخ گویی به این پرسش است که الگوی ارتباطی شیعیان امارات به عنوان اقلیت مذهبی، با جامعه غالب چیست و شیعیان در ارتباط با ساختار غالب، چه راهبرد ارتباطی ای به کار می گیرند؟ در این مقاله، از چارچوب نظری هم فرهنگی استفاده شده و روش تحقیق هم، پژوهش کیفی و روش مطالعه اسنادی بوده و برای استخراج الگوی ارتباطی از مصاحبه نیمه استاندارد استفاده شده است. یافته های تحقیق نشان می دهد که در نمونه بررسی شده، میزان پای بندی به مذهب بر الگوی ارتباطی شیعیان اثرگذار است.

کلیدواژه ها: تشیع، نظریه هم فرهنگی، امارات متحده عربی، هویت.

۱. برگرفته از: سید علی امامزاده شوشتری، شیعیان امارات متحده عربی؛ فرصت ها، چالش ها و راهبردها، رساله دکتری،

استاد راهنما: سید ابوالحسن نواب، دانشکده شیعه شناسی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران، ۱۴۰۰.

۲. دانشجوی دکتری شیعه شناسی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران (نویسنده مسئول)

seyed.ali.emamzadeh@gmail.com

۳. دانشیار گروه مذاهب فقهی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران navvab@urd.ac.ir

۴. دانشیار گروه شیعه شناسی، دانشگاه ادیان و مذاهب، قم، ایران shariat@urd.ac.ir

مقدمه

در دوره معاصر، گسترش اسلام در سرتاسر جهان روند افزایشی داشته و حضور و پراکندگی مسلمانان در کشورهای مختلف و تعاملشان با غیرمسلمانان بیشتر شده است. بر اساس گزارش مؤسسه تحقیقات پیو، در ۲۰۱۵، جمعیت مسلمانان در جهان ۱٫۸ میلیارد نفر بوده که ۲۴ درصد کل جمعیت جهان را تشکیل می‌دهد و در سرتاسر جهان پراکنده‌اند و بیش از نیمی از آنها (۶۲ درصد) در منطقه آسیا و اقیانوسیه زندگی می‌کنند. همچنین، تخمین زده شده که جمعیت مسلمانان اروپا تا سال ۲۰۵۰ به ۱۰ درصد کل جمعیت این قاره برسد و جمعیت مسلمانان امریکا نیز از ۱٫۱ درصد در سال ۲۰۱۵ به ۲٫۱ درصد در سال ۲۰۵۰ افزایش یابد. این آمار، پراکندگی مسلمانان در سرتاسر جهان و روند افزایشی جمعیت مسلمان را نشان می‌دهد. همچنین، تخمین زده شده که ۲۰ درصد جمعیت مسلمانان جهان را شیعیان تشکیل می‌دهند که حدود نیمی از آنها در منطقه مرکزی خاورمیانه مستقرند و بقیه در سایر کشورهای جهان سکونت دارند (به نقل از پایگاه بین‌المللی همکاری‌های خبری شیعه، ۱۳۹۵). شیعیان به عنوان یک «مای جمعی با هویت شیعی»، با «دیگران» که پیروان سایر ادیان و آیین‌ها هستند، تعامل می‌کنند و در این میان، میزان پای‌بندی‌شان به اصول مذهب تشیع بر الگوی ارتباطی‌شان با دیگران اثرگذار است. عامل دیگر که بر الگوی ارتباطی شیعیان با دیگران در هر کشوری اثرگذار است، جایگاه شیعیان در ساختار آن کشور است که شیعیان به مثابه گروه اکثریت یا غالب حضور داشته باشند یا گروه اقلیت باشند. علاوه بر این، ساختار جمعیتی کشورها به لحاظ تنوع فرهنگی و سیاست‌های بین‌فرهنگی دولت‌ها نیز بر مناسبات و تعاملات انسانی شیعیان تأثیرگذار است.

در این مقاله، الگوی ارتباطی شیعیان امارات متحده عربی به مثابه یک گروه اقلیت در این کشور، در تعامل با گروه غالب جامعه بررسی می‌شود. دلیل انتخاب این کشور به شرح زیر است: ۱. جامعه چندفرهنگی امارات و گسترش روابط این کشور با جهان غرب و تکثر منابع

فرهنگ ساز ارزشی و اجتماعی؛ ۲. اجرای سیاست پاک سازی و اخراج شیعیان از این کشور؛ ۳. سیاست همسان سازی یا شبیه سازی در قبال شیعیان؛ و ۴. تبلیغات گسترده وهابیت علیه شیعیان.

مروری بر مطالعات صورت گرفته در حوزه شیعیان امارات متحده عربی نشان می دهد اغلب منابع موجود مرتبط با موضوع تشیع و شیعیان در جنوب خلیج فارس در باره محورهای ژئوپلیتیک شیعه در کشورهای جنوبی خلیج فارس، اطلس شیعیان در جنوب خلیج فارس، تأثیر انقلاب اسلامی بر کشورهای جنوبی خلیج فارس، بیداری اسلامی در کشورهای جنوبی خلیج فارس، جغرافیای سیاسی شیعیان در کشورهای جنوبی خلیج فارس یا جزء پژوهی موضوعات مختلف شیعیان در هر یک از کشورهای مد نظر و ... بوده و در خصوص کشور امارات متحده عربی نیز، نگاهی به منابع موجود نشان می دهد اغلب کارهای انجام شده، بر وضعیت شناسی شیعیان امارات یا تبیین تنگناها و فرصت هایشان متمرکز بوده است. مثلاً کتاب شیعیان امارات متحده عربی از مهم ترین منابع شناخت شیعیان امارات است که وهاب عسگرپور در ۱۳۹۴ تألیف کرده و علاوه بر رویکرد توصیفی به شیعیان امارات و وضعیت شناسی آنها در این کشور، وارد سطح تحلیل شده و فرصت ها و معضلاتی را که شیعیان این کشور با آن مواجه اند، تبیین کرده است. دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی وزارت امور خارجه نیز در سال ۱۳۹۰، کتابی با عنوان امارات متحده عربی منتشر کرده که در واقع کتاب سبز این دفتر است و به موضوعات جغرافیا، تاریخ، فرهنگ، اوضاع اقتصادی، ساختار سیاسی، سیاست خارجی و روابط امارات با جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. همچنین، در مقاله «شیعیان امارات متحده عربی» که حبیب رضا ارزانی و زهرا سادات کشاورز در سال ۱۳۹۵ نگاشته اند، موضوعاتی همچون پیشینه اسلام و تشیع در سرزمین امارات متحده عربی، موقعیت جغرافیایی و آماری، گروه های شیعی، وضعیت سیاسی، تأثیر انقلاب اسلامی ایران بر شیعیان امارات، وضعیت فرهنگی، مناسک و مراسم شیعیان، آیین ها و مراکز مذهبی مطرح شده است. در واقع، شاهد نوعی خلأ تحقیقاتی

در زمینه الگوی ارتباط فرهنگی میان شیعیان امارات و پیروان سایر مذاهب و ادیان و آیین‌ها در این کشور هستیم که در این مقاله به آن پرداخته‌ایم. بر این اساس، پرسش این پژوهش این است که: الگوی ارتباطی شیعیان امارات به عنوان یک گروه اقلیت مذهبی، با جامعه غالب چیست؟ آیا فشارهای جدید دولت بر ارتباط شیعیان با گروه غالب جامعه اثرگذار بوده است؟ و شیعیان بر مبنای هویتی مذهبی شان، مناسبات و تعاملاتشان در جامعه امارات با تنوع فرهنگی بالا را چگونه تنظیم می‌کنند؟ به منظور پاسخ‌گویی به این پرسش، در این مقاله از نظریه هم‌فرهنگی استفاده کرده‌ایم که به این موضوع می‌پردازد که گروه‌های اقلیت در ارتباط با ساختار غالب، چه راهبردی در پیش می‌گیرند. در این تحقیق از پژوهش کیفی و روش مطالعه اسنادی استفاده کرده و برای استخراج الگوی ارتباطی هم از مصاحبه نیمه‌استاندارد بهره برده‌ایم. با توجه به اینکه در این تحقیق، جمعیت مطالعه شده، شیعیان امارات متحده عربی بودند و دسترسی به آنها امکان‌پذیر نبود و به دلیل برخی ملاحظات هم امکان ارسال ایمیل یا پیمایش آنلاین با نمونه‌هایی از این جمعیت مقدور نبود، لذا مصاحبه‌شوندگان از میان افراد در دسترسی انتخاب شدند که یا ساکن امارات اند یا در سال‌های اخیر، تجربه زیستن در این کشور را داشته‌اند و مایل به مشارکت و عرضه اطلاعات هستند. همچنین، نمونه بررسی شده از طیف مختلفی از شیعیان ایرانی شامل بازرگانان، افراد عادی، مسئولان و مقامات ایرانی انتخاب شد که تأثیر متغیر دینداری بر الگوی ارتباطی لحاظ شود.

نظریه هم‌فرهنگی

«نظریه هم‌فرهنگی» (Co-cultural Theory)، نقطه تقاطع سه حوزه فرهنگ، ارتباطات و قدرت است و تعامل میان گروه کم‌نفوذ یا گروه به حاشیه رانده شده و گروه مسلط را بررسی می‌کند. این نظریه را نخستین بار (۱۹۹۸) مارک اوربه و ریجینا اسپلر مطرح کردند. آنها در این نظریه

توضیح می‌دهند که «گروه‌های هم‌فرهنگ، در ساختاری سلسله‌مراتبی قرار می‌گیرند که گروه‌های مسلط، آن را طراحی کرده‌اند، به نحوی که به طور طبیعی پایین قرار گرفته و به حاشیه رانده می‌شوند» (بشیر و روحانی، ۱۳۹۷: ۱۲۲). دو فرض اصلی نظریه هم‌فرهنگی این است که: الف. اعضای گروه هم‌فرهنگ در ساختارهای اجتماعی مسلط به حاشیه رانده شده‌اند و ب. در تعاملات اجتماعی خویش از برخی سبک‌های ارتباطی در برابر ساختار غالب بهره‌مند می‌شوند» (گادیکانست و نیشیدا، ۱۳۸۵). بر این اساس، در هر جامعه‌ای، سلسله‌مراتبی از هویت‌ها وجود دارد. در نتیجه، در چنین ساختاری، گروهی از این هویت‌ها را گروه مسلط و قدرتمند، به حاشیه می‌رانند. در این سلسله‌مراتب، افرادی که از جایگاه هویتی برتری برخوردارند، امتیاز و مقام بالاتری دارند و در مقابل، گروه‌های در حاشیه عموماً امکان حضور و فعالیت در بسیاری از موقعیت‌ها و عرصه‌ها را ندارند یا ورود به آن با موانع بسیار مواجه است. لذا گروه‌های در حاشیه که گروه‌های هم‌فرهنگ نامیده می‌شوند، نظام ارتباطی خاصی را به منظور برقرای ارتباط با یکدیگر و با ساختار قدرت خلق می‌کنند (اوربه، ۱۹۹۸).

«نظریه هم‌فرهنگی» بر اساس رویکرد پدیدارشناسی، نظریه گروه‌های خاموش (silent groups theory) و نظریه نقطه نظر (Standpoint Theory) است. نظریه هم‌فرهنگی مبتنی بر رویکرد پدیدارشناسی است. لذا برای فرهنگ موجودیت مستقلی قائل است. در نظریه گروه‌های خاموش نیز گروه‌های به حاشیه رانده شده امکان دیده شدن ندارند. لذا در بیان عقاید و دیدگاه‌هایشان خود دچار مشکل‌اند. همین‌طور در نظریه نقطه نظر، به جایگاه سلسله‌مراتب به عنوان عامل «ساختاردهنده و محدودکننده درک و دریافت اجتماعی» توجه شده است. در این چارچوب، برای دو گروه در حاشیه و گروه غالب، ساختار زندگی اجتماعی به اشکال متفاوتی است و درک گروه مسلط است که روابط میان گروه‌ها را ساختار بندی می‌کند. لذا گروه در حاشیه برای برقراری عدالت و تحقق خواسته‌هایش می‌تواند دست به مبارزه بزند (بشیر و روحانی، ۱۳۹۷: ۱۲۳).

در این نظریه، عوامل اثرگذار بر ارتباطات گروه‌های هم‌فرهنگ که تأثیرگذاری این گروه‌ها را بر ساختار اجتماعی مسلط تبیین می‌کند، عبارت‌اند از: ۱. انتخاب رفتار ارتباطی از سوی هم‌فرهنگ‌ها با هدف تأثیرگذاری بر ارتباط با گروه مسلط به شکل شبیه‌سازی، تطبیق یا جداسازی و قطع ارتباط؛ ۲. بر اساس تجارب شخصی ممکن است هر یک از اعضا در موقعیت‌های گوناگون رفتارهای ارتباطی متنوعی داشته باشند؛ ۳. برخی اعمال به شخصیت و موقعیت فرد وابسته است. لذا یک نسخه واحد از رفتار ارتباطی برای همه اعضای گروه هم‌فرهنگ وجود ندارد؛ ۴. زمینه و موقعیت در تعیین راهکار ارتباطی مهم است و بر اساس آن، رفتار ارتباطی خود را تغییر می‌دهند؛ ۵. هزینه و فایده رفتار ارتباطی برای گروه‌های هم‌فرهنگ از اهمیت برخوردار است؛ ۶. اعضا، چگونگی برقراری ارتباط خود را به شکل منفعل (تقدم خواست دیگری بر خود)، فعال (تعادل بین خواسته‌های خود و دیگری) و بیش‌فعال (تقدم خواست خود بر خواست دیگری با تأکید بر رفتارهای تهاجمی) نشان می‌دهند (گادیکانست و دیگران، به نقل از: بشیر و روحانی، ۱۳۹۷: ۱۲۵).

همان‌طور که مطرح شد، انتخاب رفتار ارتباطی گروه هم‌فرهنگ با گروه مسلط در قالب سه نظام ارتباطی است (گادیکانست و نیشیدا، ۱۳۸۵) که عبارت‌اند از:

• شبیه‌سازی یا همسان‌سازی

• انطباق یا همسازی

• تفکیک یا جداسازی

همچنین، رویکرد برقراری ارتباط نیز به شکل الف. منفعل (تقدم خواست دیگران به خود)، ب. فعال (تعادلی بین خواست دیگران و خود) و ج. بیش‌فعال (تقدم خواست خود بر دیگران با تأکید بر رفتارهای تهاجمی) است که بر این اساس، اوربه به‌نوعی جهت‌گیری ارتباطی گروه‌های هم‌فرهنگ اشاره می‌کند که در شکل زیر مطرح شده است (اوربه، ۱۹۹۸، به نقل از: بشیر و روحانی، ۱۳۹۷: ۱۰۵):

هدف گروه هم‌فرهنگ

جداسازی منفعل	سازش منفعل	انطباق منفعل	منفعل	رویکرد ارتباطی گروه
جداسازی فعال	سازش فعال	انطباق فعال	فعال	
جداسازی بیش فعال	سازش بیش فعال	انطباق بیش فعال	بیش فعال	

شکل ۱: جهت‌گیری ارتباطی در ارتباط میان فرهنگی گروه هم‌فرهنگ و گروه مسلط

- شبیه‌سازی منفعل: گروه هم‌فرهنگ به ورود در جامعه تمایل دارد. لذا تفاوت‌های فرهنگی را نشان نمی‌دهد و تحت هر شرایطی به دنبال آن است که خود را شکل جامعه غالب در بیاورد. لذا در ارتباطات میان فرهنگی با افرادی از فرهنگ‌های دیگر به دنبال نشان دادن چهره موجه از خود است یا خودسانسوری کرده، درباره هویت فرهنگی اش سکوت می‌کند؛
- شبیه‌سازی فعال: اعضای گروه هم‌فرهنگ با چانه‌زنی و مذاکره می‌خواهند وارد جامعه شوند و می‌کوشند امتیازاتی بگیرند و برای ورود به جامعه و فعالیت در آن، شرایطی را مشخص کنند؛
- شبیه‌سازی بیش‌فعال: برخی از اعضای گروه هم‌فرهنگ از یک سو خواهان ورود به جامعه هستند و از سوی دیگر، می‌خواهند در جامعه نقش مهمی داشته باشند. بنابراین، هویت فرهنگی را مخفی می‌کنند و با پرداخت هزینه‌ای بالا، از گروه هم‌فرهنگ خود فاصله می‌گیرند؛

- انطباق منفعل: اعضای گروه هم‌فرهنگ، با رفتارهایی محدودکننده و غیرتعارض‌آمیز، منفعلانه وارد جامعه می‌شوند، به شکلی که جامعه واکنشی نشان ندهد و در عین حال، وضعیت و هویت فرهنگی‌شان را حفظ می‌کنند و جامعه غالب را نمی‌پذیرند؛
- انطباق فعال: اعضای گروه هم‌فرهنگ میان خواسته‌های خود و گروه مسلط تعادل برقرار می‌کنند؛
- انطباق بیش‌فعال: اعضای گروه هم‌فرهنگ، برای اینکه در ساختار جامعه مسلط جایگاهی به دست آورند، می‌کوشند نقاط تعارض و اختلاف را به نفع خود حل کنند، یا با اعتراض از جامعه مسلط، امتیازگیری، و خود را در جامعه مسلط مطرح کنند؛
- جداسازی منفعل: اعضای گروه هم‌فرهنگ می‌کوشند ارتباطشان را با جامعه مسلط قطع کنند و این کار را به صورت پوشیده و پنهانی انجام می‌دهند تا حساسیتی به وجود نیاید؛
- جداسازی فعال: این جداسازی را اعضای گروه هم‌فرهنگ کاملاً آگاهانه انجام می‌دهند و می‌کوشند به صورت مستقل، ساختارهایی در جامعه به وجود آورند که به مدل ذهنی گروه هم‌فرهنگ نزدیک باشد. راهبرد ساختارسازی در میان اعضای گروه هم‌فرهنگ اغلب با ایجاد شبکه‌های درون‌گروهی محقق می‌شود.
- جداسازی بیش‌فعال: در این حالت، اعضای گروه هم‌فرهنگ از ابزارهایی مانند خراب‌کاری یا درگیری لفظی استفاده می‌کنند.

تحلیل یافته‌ها

همان‌طور که مطرح شد، یکی از فرضیات اصلی نظریه هم‌فرهنگی این است که گروه هم‌فرهنگ در تعاملات اجتماعی خویش از برخی سبک‌های ارتباطی در برابر ساختار مسلط استفاده می‌کنند که شامل راهبردهای سه‌گانه انطباق، سازش و جداسازی است. بر این اساس، باید دید شیعیان امارات متحده عربی به مثابه گروه هم‌فرهنگ، کدام یک از این سه راهبرد

را در ارتباط با ساختار مسلط اتخاذ کرده‌اند و نمود رفتاری آن بر اساس تجارب آنها، فارغ از ملاحظات شخصی و فردی چگونه است. بنابراین، در چارچوب این نظریه، فقط تجلی رفتاری ارتباط میان گروه هم‌فرهنگ و گروه غالب محل توجه است و به خاستگاه آن در حوزه سیاست پرداخته نمی‌شود. در واقع، نظریه هم‌فرهنگی به بحث سیاست نمی‌پردازد و فقط بر چگونگی برقراری ارتباط میان دو گروه هم‌فرهنگ و گروه مسلط و غالب تمرکز دارد.

راجع به گروه شیعیان امارات هم باید در نظر داشت که هرچند ممکن است برخی تفاوت‌ها میان فرقه شیعی وجود داشته باشد، اما مؤلفه شیعه بودن، نقش وحدت بخشی و همگرایی آنها را تقویت می‌کند. مثلاً نهادهای مذهبی مانند مسجد یا مناسک شیعی و... از عوامل وحدت آفرین میان شیعیان از فرقه مختلف است. بر این اساس، در این مقاله، بر هویت مذهبی شیعی تأکید شده است و تفاوت میان فرقه شیعیان مد نظر نیست.

بر اساس روش‌شناسی موجود در نظریه هم‌فرهنگی که بر اساس مصاحبه و گفت‌وگو با اعضای گروه هم‌فرهنگ است، در این پژوهش کوشیده‌ایم با شیعیان این کشور گفت‌وگو کنیم تا از خلال صحبت‌هایشان و پاسخ‌هایی که به پرسش‌های تحقیق داده‌اند، به این نظام ارتباطی دست یابیم.

راهبرد ارتباطی «انطباق» شیعیان امارات

چنان‌که در نظریه هم‌فرهنگی مطرح شد، انطباق به سه شکل تطبیق منفعل، تطبیق فعال و تطبیق بیش فعال نمود می‌یابد.

الگوی شماره ۱: انطباق منفعل

در الگوی ارتباطی انطباق منفعل، اعضای گروه هم‌فرهنگ از یک سو هویت فرهنگی‌شان را حفظ می‌کنند و در فرهنگ گروه غالب ذوب نمی‌شوند، اما بدون تعارض و تنش با جامعه غالب ارتباط دارند و از رفتارهایی که منجر به تنش یا تعارض شود، اجتناب می‌کنند. در واقع،

در این حالت، گروه هم‌فرهنگ خود را با جامعه، منطبق، و در قالب آن رفتار می‌کند و در عین حال، ارزش‌های فرهنگی‌اش را حفظ می‌کند، اما تجلی ارزش‌هایشان در رفتارشان نمودی ندارد و راجع به تفاوت‌هایی که با جامعه غالب دارند، حساسیتی هم ندارند.

پاسخ‌گو: «غالباً شکل ارتباطات بین مردم در اینجا بر حسب نیازهای اقتصادی تعریف می‌شود و مسائل مذهبی در آن دخالت بسیار کمی دارد که البته اگر هم باشد، هیچ وقت آشکار بیان نمی‌شود».

پاسخ‌گو: «مردم در امارات مصداق ضرب‌المثل عیسی به دین خود، موسی به دین خود، هستند و کاری به عقاید یکدیگر ندارند».

پاسخ‌گو: «مردم در امارات فقط به عنوان همکار و همسایه، در زندگی روزمره با ادیان متفاوت روبه‌رو می‌شوند و به عقاید یکدیگر کاری ندارند».

پاسخ‌گو: «تجمل‌گرایی، اسراف، تبعیض، برده‌داری و پول‌پرستی همه هست. در کنارش نماز و روزه هم گرفته می‌شود که البته در نسل جدید مسائل دینی کم‌رنگ‌تر شده است».

پاسخ‌گو: «تجربه این را داشته‌ام که در جایی باشم که مجبور به کتمان شیعه بودن خود شوم». برخی از پاسخ‌گویان به الگوی ارتباطی انطباق منفعل اشاره کرده‌اند و معتقدند شیعیان در ارتباط با سایر مردم جامعه امارات، مذهبشان را آشکارا نشان نمی‌دهند و درباره‌اش صحبت نمی‌کنند و تجلی شیعه بودنشان در رفتار آنها با دیگران نمودی ندارد.

پاسخ‌گو: «در زمان انتخاب محل سکونت یا محل تحصیل یا فعالیت‌های اجتماعی، برای من تا اندازه کمی اهمیت دارد که شیعیان دیگری هم در آنجا حضور داشته باشند».

همچنین، تعدادی از پاسخ‌گویان مشارکت‌کننده در این پژوهش که خود را به اندازه متوسط یا کم، مذهبی دانسته‌اند، اعلام کردند که در زمان انجام دادن فعالیت‌های اجتماعی یا انتخاب محل تحصیل فرزندان یا در زمان گرفتن خانه، به اندازه کمی به حضور شیعیان در آنجا اهمیت می‌دهند. پاسخ‌گو: «در شروع ارتباط و دوستی با فرد جدید، شیعه بودنش برایم اهمیت خیلی کمی دارد».

همین طور نیمی از پاسخ‌گویانی که در این پژوهش خود را به اندازه متوسط مذهبی دانسته‌اند و نیز پاسخ‌گویانی که خود را به اندازه کم مذهبی دانسته‌اند، اعلام کردند که وقتی می‌خواهند با کسی آشنا یا دوست شوند، شیعه بودن یا نبودنش برایشان اهمیت چندانی ندارد. در این الگوی ارتباطی، شیعه بودن ملاک رفتار و تعامل در نظر گرفته نمی‌شود و جهت رابطه را تعیین نمی‌کند.

پاسخ‌گو: «در مراسم اعیاد و عزاداری‌های مذهبی شیعیان شرکت نمی‌کنم». راجع به شرکت در مراسم اعیاد و عزاداری‌های مربوط به شیعیان، پاسخ‌گویانی که خود را به اندازه کمی مذهبی می‌دانند، اعلام کردند که در این مراسم شرکت نمی‌کنند و در این سطح، ارتباطی با شیعیان در برگزاری مراسم مذهبی ندارند.

پاسخ‌گو: «در ارتباط با افراد جدید، شیعه بودنم را نشان نمی‌دهم». یکی دیگر از جلوه‌های رفتاری در الگوی انطباق غیرمنفعل، نشان دادن هویت مذهبی خود است که این فقط در میان پاسخ‌گویانی که خود را به اندازه خیلی کم مذهبی می‌دانند، مطرح شده است. در واقع، برای این گروه از شیعیان، هویت شیعی اولییتی ندارد و معیار جهت‌دهی رفتار و کنش نیست.

الگوی شماره ۲: انطباق فعال

در الگوی ارتباطی انطباق فعال، اعضای گروه هم‌فرهنگ تعاملشان با گروه غالب را بر اساس ارزش‌های دینی خودشان تنظیم می‌کنند و در چارچوب نظام ارزشی خودشان با اعضای گروه غالب ارتباط می‌گیرند و می‌کوشند در این چارچوب رفتار کنند.

پاسخ‌گو: «برایم مهم است که محصولات غذایی حلال بخرم یا غذایی که می‌خورم با مواد حلال پخته شده باشد».

پاسخ‌گو: «ترجیح می‌دهم همکارانم در محل کار، شیعه باشند». در میان پاسخ‌گویان این پژوهش، تمامی پاسخ‌گویانی که خود را مذهبی می‌دانند یا به اندازه متوسط خودشان را مذهبی می‌دانند، اعلام کردند که برایشان حلال بودن مواد غذایی‌ای که

می خزند یا می خورند، اهمیت دارد. همچنین، اغلب این گروه از پاسخ‌گویان اعلام کردند که ترجیح‌شان این است که همکارشان در محیط کار، شیعه باشد.

الگوی شماره ۳: انطباق بیش فعال

در الگوی انطباق بیش فعال، اعضای گروه هم فرهنگ برای پذیرفته شدن و ورود به جامعه غالب، با دادن هزینه بالایی، از گروه هم فرهنگ فاصله می‌گیرند. مثلاً به سبک آنها لباس می‌پوشند و در عین حال، عقاید و ارزش‌های خود را نیز دارند. این شکل از ارتباط، اعضای گروه هم فرهنگ را در وضعیت نابسامان و پرتعارضی قرار می‌دهد.

راهبرد ارتباطی «سازش» شیعیان امارات

همان‌طور که در نظریه هم‌فرهنگی مطرح شد، سازش به سه شکل سازش منفعل، تطبیق فعال و تطبیق بیش فعال نمود پیدا می‌کند.

الگوی شماره ۴: سازش منفعل

در الگوی ارتباطی سازش منفعل، اعضای گروه هم فرهنگ، آمیختن با فرهنگ گروه غالب را ضروری می‌دانند و برای تداوم موقعیت خود، به نظام‌های ارتباطی عموماً سلسله‌مراتبی که ساختار مسلط جامعه شکل داده است، نزدیک‌تر می‌شوند. در واقع، در این الگو، اعضای گروه هم فرهنگ برای اجتناب از رفتارها و کنش‌های تعارض‌زا و تنش‌زا، راه هم‌رنگی با جماعت را در پیش می‌گیرند و در این چارچوب رفتار می‌کنند.

پاسخ‌گو: «برخی از خانواده‌های قدیمی ساکن امارات و دارای مذهب شیعه که هنوز موفق به دریافت تابعیت اماراتی پس از سال‌ها نشده‌اند، متأسفانه از مذهبشان به ظاهر برگشته‌اند تا بتوانند تابعیت بگیرند و از امتیازات ویژه‌اش برخوردار شوند. البته این قانون نانوشته است و صرفاً برای جلب توجه این کار را انجام می‌دهند تا دریافت تابعیت را تسریع ببخشند».

پاسخ‌گو: «رسماً امکان ندارد شیعیان بتوانند وارد ساختار قدرت شوند، مگر اینکه با تکیه بتوان در سیستم قدرت ورود کرد».

پاسخ‌گو: «می‌توان گفت ساختار قدرت در امارات تا حد بسیار موفق شده و سبک زندگی جدیدی تعریف کرده که هر فرد و گروهی با هر دین و عقیده‌ای باید خود را با سبک زندگی و روشی که آنها تعریف کرده‌اند، سازگار کند».

پاسخ‌گو: «به نظر می‌رسد حاکمان امارات و ساختار قدرت در این کشور توانسته‌اند به بهترین وجه در فرهنگ شیعیان نفوذ کرده، آنها را در جامعه ذوب کنند».

پاسخ‌گو: «به نظر من، آن قدر که اهل سنت توانسته‌اند بر شیعیان ایرانی اثر بگذارند، شیعیان نتوانسته‌اند بر اهل سنت اثر بگذارند».

پاسخ‌گو: «شیعیان نیز مانند سایر مذاهب زندگی عادی خود را در اینجا سپری می‌کنند و نیازهای اقتصادی غالباً نوع روابط را تشکیل می‌دهد و آنچه فرهنگ مسلط در این کشور است، هر چه باشد، رنگ و بوی مذهبی ندارد. هرچند باید بین امارت‌ها نیز تفاوت قائل شد. مثلاً امارت شارجه تا حد قابل توجهی فضای مذهبی تری نسبت به سایر امارت‌ها دارد. اما در هر کدام از امارت‌ها، شیعیان مقیم برای حفظ شرایط اقامت خود و مواجه نشدن با مشکلاتی نظیر تمدید نشدن ویزا و... در تطبیق خود با این شرایط می‌کوشند».

پاسخ‌گو: «برایم مهم نیست که محصولات غذایی حلال بخرم یا غذایی که می‌خورم با مواد حلال پخته شده باشد».

پاسخ‌گو: «به خواندن و صحبت کردن درباره مذهب شیعه علاقه‌ای ندارم».

پاسخ‌گو: «در مراسم دینی اهل تسنن شرکت می‌کنم».

در این پاسخ‌ها به این موضوع پرداخته شده که برخی از شیعیان امارات به عنوان گروه هم‌فرهنگ در این کشور، برای کسب منفعت و حفظ موقعیت و تداوم آن، از الگوی ارزشی گروه هم‌فرهنگ خود دور می‌شوند و در ظاهر می‌کوشند به نظام ارزشی گروه غالب نزدیک شوند تا

بتوانند منفعتی مانند گرفتن اقامت یا وارد شدن به مناصب بالای کشور، کسب کنند. در واقع، چون شیعیان امارات به مثابه گروه تابع و اقلیت در این کشورند و گرفتار برخی محدودیت‌ها و محرومیت‌های نهادینه شده هستند، لذا آن دسته از شیعیان که دنبال منفعتی باشند که به دلیل شیعه بودن از آن محروم‌اند یا دست‌یابی به آن بسیار دشوار و طاقت‌فرسا است، از الگوی ارتباطی سازش منفعل استفاده می‌کنند. مثلاً در ارتباط با مذهب خود تقیه می‌کنند تا به مزیت و منفعتی دست یابند که فقط در صورت عضویت در گروه غالب امکان بهره‌مندی از آن وجود دارد. در این کشور، شیعیان امکان دست‌یابی به سمت‌های بالا در ساختار قدرت را ندارند. افرادی که به دنبال کسب قدرت در این ساختار باشند، در چارچوب الگوی ارتباطی سازش منفعل با گروه غالب رفتار می‌کنند. همچنین، بر اساس نظر پاسخ‌گویان این پژوهش، سیاست فرهنگی شبیه‌سازی یا یکسان‌سازی که حکومت امارات در ارتباط با اقلیت‌های این کشور و به‌ویژه شیعیان به کار گرفته، در ظاهر موفق بوده است. این را می‌توان در پاسخ‌های پاسخ‌گویان این پژوهش مشاهده کرد.

الگوی شماره ۵: سازش فعال

در الگوی ارتباطی سازش فعال، اعضای گروه هم‌فرهنگ هم می‌خواهند که خود را در جامعه بروز دهند و در عین حال، علاوه بر ورود به جامعه غالب، به دنبال آنند که با افراد صاحب نفوذ در جامعه غالب نیز ارتباط برقرار کنند، اما هرگز با گروه غالب تطبیق کامل پیدا نمی‌کنند.

الگوی شماره ۶: سازش بیش فعال

در الگوی ارتباطی سازش بیش فعال، اعضای گروه هم‌فرهنگ به دنبال آنند که خود را در ساختار جامعه جا دهند و تعاملات را به نفع خود تغییر دهند. لذا نظام‌های موجود را بازتعریف می‌کنند. مثلاً مدارس خودشان یا انتشارات خودشان را راه می‌اندازند. پاسخ‌گو: «برایم تحصیل فرزندانم در مدارس شیعی مهم است».

در میان پاسخ‌گویانی که در این پژوهش شرکت کرده‌اند، نیمی از پاسخ‌گویان گفته‌اند برایشان مهم است که فرزندانشان در مدارس تحصیلی کنند که شیعی باشد و تحت آموزش اصول شیعه قرار بگیرند.

راهبرد ارتباطی «جداسازی» شیعیان امارات

بر اساس نظریه هم‌فرهنگی، جداسازی به سه شکل جداسازی منفعل، تطبیق فعال و تطبیق بیش فعال نمود می‌یابد.

الگوی شماره ۷: جداسازی منفعل

در الگوی ارتباطی جداسازی منفعل، اعضای گروه هم‌فرهنگ با گروه غالب قطع رابطه می‌کنند یا می‌کوشند رابطه‌شان را کاهش دهند و در نتیجه نوعی حالت انزوا از گروه غالب و پناه بردن به گروه هم‌فرهنگ وجود دارد. در حقیقت، در این الگو، هویت مذهبی افراد، معیار برقراری ارتباط با دیگران است و با افرادی که مذهب دیگری داشته باشند، قطع ارتباط می‌کنند یا ارتباط خود را به حداقل می‌رسانند.

پاسخ‌گو: «در زمان انتخاب محل سکونت یا محل تحصیل یا فعالیت‌های اجتماعی، برایم تا اندازه بسیار اهمیت دارد که شیعیان دیگری هم در آنجا حضور داشته باشند». در میان پاسخ‌گویانی که در این پژوهش شرکت داشتند، بسیاری از پاسخ‌گویانی که خود را مذهبی دانسته‌اند و نیز تعدادی از پاسخ‌گویانی که خود را به اندازه متوسط مذهبی می‌دانند، گفته‌اند وقتی می‌خواهند محل سکونتشان را مشخص کنند یا فرزندانشان را به مدرسه بفرستند و نیز در فعالیت‌های اجتماعی، برایشان تا حد بسیار مهم است که در آنجا شیعیان هم حضور داشته باشند.

پاسخ‌گو: «در شروع ارتباط و دوستی با فرد جدید، شیعه بودنش برایم خیلی مهم است».

همچنین، بسیاری از پاسخ‌گویان این پژوهش که خود را مذهبی معرفی کرده‌اند و تقریباً نیمی از پاسخ‌گویانی که خود را به اندازه متوسط مذهبی می‌دانند، گفته‌اند در شروع و برقراری ارتباط با فرد دیگر، شاخصه شیعه بودن آن فرد، عامل تعیین‌کننده‌ای برایشان است. در واقع، در میان شیعیانی که خود را مذهبی می‌دانند یا به طور متوسط مذهبی هستند، شیعه بودن و تمایل به ارتباطات و تعامل درون‌گروهی اهمیت فراوان دارد.

پاسخ‌گو: «به شیعیان بیشتر از افراد غیرشیعه در این کشور اعتماد دارم».

پاسخ‌گو: «احساس صمیمیت بیشتری با شیعیان دارم تا غیرشیعیان».

راجع به میزان اعتماد و احساس صمیمی بودن که شیعیان امارات نسبت به پیروان سایر مذاهب، ادیان و آیین‌ها دارند، می‌بینیم که حدود نیمی از پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در این پژوهش گفته‌اند به شیعیان امارات بیش از افراد غیرشیعه در این کشور اعتماد دارند و میزان صمیمت آنها با شیعیان بیش از افراد غیرشیعه در این کشور است. در واقع، در این الگوی ارتباطی، شیعیان برای رفع نیاز ارتباطی‌شان به اعضای گروه هم‌فرهنگ پناه می‌برند و ارتباط با آنها برایشان مهم است و هویت شیعی آنها است که معیار برقراری ارتباط یا قطع رابطه یا کاهش آن با جامعه غالب است.

الگوی شماره ۸: جداسازی فعال

در الگوی جداسازی فعال، اعضای گروه هم‌فرهنگ کاملاً آگاهانه ساختارسازی و نهادسازی را در دستور کار خود قرار می‌دهند و شبکه‌های ساختاریافته و سازمان‌یافته درون‌گروهی برای خود راه می‌اندازند.

پاسخ‌گو: «در مراسم اعیاد و عزاداری‌های مذهبی شیعیان زیاد شرکت می‌کنم».

پاسخ‌گو: «در مراسم عاشورا یا شب احیا شرکت می‌کنم».

پاسخ‌گو: «عضو گروه‌هایی هستم که مخصوص شیعیان است».

پاسخ‌گو: «در اینترنت و شبکه‌های اجتماعی عضو گروه شیعی هستم».

در میان پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در این پژوهش، می‌بینیم که تمامی افرادی که خود را مذهبی دانسته‌اند و همچنین نیمی از کسانی که خود را تا حد متوسط مذهبی می‌دانند، اعلام کرده‌اند که تا حد بسیار در مراسم مذهبی شیعیان، مانند شب احیا یا مراسم عزاداری عاشورای حسینی، مشارکت دارند یا عضو گروه‌هایی هستند که به شیعیان این کشور متعلق است یا در فضای مجازی، عضو گروه‌ها و انجمن‌های شیعیان هستند. در واقع، شیعیان به شکل فعالانه‌ای عضو این گروه‌ها و انجمن‌ها می‌شوند و مشارکت‌شان از روی آگاهی است. چنین فضاهایی با ساختار مستقل درونی، افزایش قدرت و وحدت اعضای گروه هم‌فرهنگ را به دنبال دارد و در تقویت هویت شیعی آنها اثرگذار است.

الگوی شماره ۹: جداسازی بیش فعال

الگوی جداسازی بیش فعال نیز به فاصله معنادار و عمیق میان گروه هم‌فرهنگ و گروه غالب اشاره دارد و نوعی تعارض میان دو گروه پدید می‌آید که بر تعاملاتشان اثرگذار است. در پاسخ‌های پاسخ‌گویان این پژوهش، گویه‌هایی که به این نظام ارتباطی اشاره داشته باشد، پیدا نشد. در واقع، شیعیان پاسخ‌گو در این تحقیق، به عنوان اقلیت و گروه هم‌فرهنگ در این کشور، فعالیت‌های را ذکر نکرده‌اند که به تعارض و تنش منتهی شود.

نتیجه

نگاهی به پاسخ‌های پاسخ‌گویان مشارکت‌کننده در این پژوهش نشان می‌دهد که این گروه از شیعیان را می‌توان بر اساس خوداظهاریشان درباره میزان مذهبی بودن، به سه گروه تقسیم کرد:

الف. گروهی که خود را مذهبی می‌دانند؛

ب. گروهی که خود را به اندازه متوسط مذهبی می‌دانند؛

ج. گروهی که خود را به میزان خیلی کم مذهبی می‌دانند.

در این تقسیم‌بندی، می‌بینیم که اغلب پاسخ‌گویانی که گفته‌اند به میزان کم یا خیلی کم مذهبی هستند، در ارتباط با جامعه غالب، در چارچوب الگوی ارتباطی انطباق منفعل یا الگوی ارتباطی سازش منفعل رفتار می‌کنند. همچنین، الگوی ارتباطی شیعیانی که خود را مذهبی می‌دانند، با جامعه غالب را می‌توان بر اساس الگوی جداسازی منفعل، جداسازی فعال، سازش بیش فعال و انطباق فعال تبیین کرد. در میان گروهی که خود را به لحاظ مذهبی بودن، متوسط می‌دانند نیز حدود نیمی از این پاسخ‌گویان الگوهای ارتباطی شبیه گروه اول و نیم دیگر شبیه گروه دوم هستند. همچنین، در میان شیعیان این کشور، چنان‌که می‌بینیم، کمتر به سمت الگوهای ارتباطی بیش فعال حرکت کرده‌اند و نوعی ارتباط مسالمت‌آمیز و دوستانه بینشان حاکم است. بر اساس این تقسیم‌بندی از گروه هم‌فرهنگ شیعیان می‌توان راهبردهای جداگانه‌ای برای تقویت هویت شیعی در هر یک از این گروه‌ها مطرح کرد. راجع به بخشی از جامعه شیعیان امارات که به نظر می‌رسد در جامعه غالب این کشور ذوب شده باشند، در رویکردی کلی، می‌توان گفت حاکمان امارات و ساختار قدرت در این کشور توانسته‌اند به بهترین وجه با اهداف نفوذ در فرهنگ شیعیان و ذوب کردن آنها در جامعه علی‌الظاهر مسلمان، ولی در واقع سکولار، اماراتی فعالیت کنند. نکته مهم اینکه شاید در تمام کشورهای حوزه خلیج فارس هیچ کشوری نتوانسته است زیرکانه به این اهداف برسد، اما بررسی در کشورهای مثل عربستان سعودی و بحرین نشان می‌دهد اعمال خشونت‌آمیز با شیعیان و رفتارهایی که حتی در فضای حقوق بشر هم محکوم می‌شود، نه اینکه شیعیان را تضعیف نمی‌کند، بلکه به علت احساس مظلومیت شدید (مانند شهید شدن رهبر شیعیان عربستان سعودی شیخ نمر یا شهادت بسیاری از شیعیان بحرینی) و عقوبت‌های سخت برای رهبران‌شان، اتحادی را در بین شیعیان آنها به وجود می‌آورد. کشورهای مثل کویت، قطر و عمان هم به علت دموکراسی نسبی و احساس خطر نکردن به شکل جدی، برای شیعیان تا حد بیشتری آزادی قائل‌اند، اما در امارات شدت تمایل اماراتی‌ها به غرب و فراهم شدن انواع آزادی‌های فرهنگی و غیردینی، این مشکل را بسیار جدی‌تر کرده است.

منابع

- ارزانی، حبیب‌رضا؛ کشاورز، زهرا سادات (۱۳۹۵). «شیعیان امارات متحده عربی»، در: شیعه‌شناسی، س ۱۴، ش ۵۴، ص ۶۳-۹۴.
- بشیر، حسن؛ روحانی، محمدرضا (۱۳۹۷). «نظریه هم‌فرهنگی و گروه‌های هم‌فرهنگ: مطالعه مناسبات مسلمانان در آمریکا»، در: حسن بشیر و دیگران، مطالعات میان‌فرهنگی، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- پایگاه بین‌المللی همکاری‌های خبری شیعه (۱۳۹۵). «گزارش پیو: شیعیان نیمی از جمعیت مرکز خاورمیانه/۳۵۰ میلیون شیعه در بیش از صد کشور جهان زندگی می‌کنند» به همراه نقشه و نمودار، در: <https://fa.shafaqna.com/news/۲۳۹۴۵۲/>
- دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه (۱۳۹۰). امارات متحده عربی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی وزارت امور خارجه.
- عسگرپور، وهاب (۱۳۹۴). شیعیان امارات متحده عربی، قم: آشیانه مهر.
- گادیکانست، ویلیام بی.؛ نیشیدا، تسوکاسا (۱۳۸۵). «نظریه‌پردازی درباره ارتباطات میان‌فرهنگی»، ترجمه: پیروز ایزدی، در: رسانه، دوره ۱۷، ش ۳، ص ۴۹-۹۸.
- Pew Research Center (2015). "Muslims and Islam: Key Findings in the U.S. and around the World", Retrieved from: www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/09/muslims-and-islam-key-findings-in-the-u-s-and-around-the-world/
- Orbe, M. (1998). *Constructing Co-cultural Theory: An Explication of Culture, Power and Communication*, Thousand Oaks, CA: Sage.

References

- Arzani, Habib Reza; Keshawarz, Zahra Sadat. 2016. "Shiayan Emarat Mottahedeh Arabi (Shiites of the United Arab Emirates)", in: *Shiite Studies*, yr. 14, no. 54, pp. 63–94. [in Farsi]
- Asgarpur, Wahhab. 2015. *Shiayan Emarat Mottahedeh Arabi (Shiites of the United Arab Emirates)*, Qom: Ashiyaneh Mehr. [in Farsi]
- Bashir, Hasan; Rohani, Mohammad Reza. 2018. "Nazariyeh Hamfarhangi wa Goruh-hay Hamfarhang: Motaleeh Monasebat Mosalmanan dar Amrica (Co-cultural Theory and Co-cultural Groups: A Study of Muslim Relations in America)", in: *Cross-cultural Studies*, Tehran: Imam Sadiq University (AS).
- Bureau of Political and International Studies of the Ministry of Foreign Affairs. 2011. *United Arab Emirates*, Tehran: Bureau of Political and International Studies of the Ministry of Foreign Affairs.
- Gadikansett, William B.; Nishida, Tsukasa. 2006. "Nazariyehpardazi darbarez Ertebatat Mi-yan Farhangi (Theorizing about Intercultural Communication)", Translated by Piruz Izadi, in: *Media*, yr. 17, no. 3, pp. 49–98. [in Farsi]
- International Shia News Agency. 2016. "Pew Report: Shiites are half of the population of the Middle East/350 million Shiites live in more than a hundred countries of the world" with maps and charts, in: <https://fa.shafaqna.com/news/239452/>
- Orbe, M. 1998. *Constructing Co-cultural Theory: An Explication of Culture, Power and Communication*, Thousand Oaks, CA: Sage.
- Pew Research Center. 2015. "Muslims and Islam: Key Findings in the U.S. and around the World", Retrieved from: www.pewresearch.org/fact-tank/2017/08/09/muslims-and-islam-key-findings-in-the-u-s-and-around-the-world/